

Žaka Selija nisu zasađeni u pesak razmetljivosti, nego u zemljišta koja imaju sposobnost, kadrost da ih dočekaju i prime kao ono što je izraz i rezultat pravih činova, odnos i sinteza trenutnih, potom pravih promišljanja; neizdvojljivih iz stopljenog vremena i prostora; neiskorenjivih, koji vraćaju reč na prikladno mesto, u njen rang. Htedoh da kažem: na njen tron.

Ta građa, to testo, daju suštinu zbirka (četiri) koje će da dokažu zahtevanje žrtvenog dara Žan-Žaka Selija; koje će – terminom univerzalnosti, da pruže dokaz, etapu po etapu, o bratskoj savremenosti pesnika Žan-Žaka Selija. I biće to uzastopno *Kamena zastava* (1965) – *Prelid* (1967) – *Koral* (1969) – *Fuga* (1979); redosled koji se ne pridržava hronologije što se tiče *Zastave*, ali koji, mislim, odgovara pristanima Selijevo krstarenja po geologiji osetnog sveta.

Rekao bih, dakle, da je, od *Kamene zastave*, reč o velikoj knjizi *Određnica*, jer u njoj zapažamo prostor za lansiranje, čime reči idu u susret svojoj meti i nalaze je, čime se »nevremenski plićaci« pretvaraju u podupirače trajanja. Velika knjiga ključeva, takođe, pošto je povest pesnikova od početka u njoj zapisana:

»Na samom mestu gde sam rođen sunce je izbilo«, sve do krika iz utrobe, sve do čupanja koje prenosi dramu ljudskog položaja:

»I sva ta deca što odlaze
Vukući za sobom jesen
Ne znaju da ćemo umreti
Jer smo od njih bili mladi«. (*Varošani*, u *Kamennoj zastavi*)

Potom, o *Prelidu*, smatranom za veliku knjigu Promišljanja, upozorio bih da je zbirka u polusenci i polutonu, kao da je Žan-Žak Seli, za jedan period, odabrao bio da priguši svoj glas, da bi nametnuo njegov uslov. Tu se nalazi onaj koji, protivno Galima i Žakoteu, ne strahuje da će mu jednog dana nebo pasti na glavu, pošto je postao svestan krhke snage ljudskog bića. Stoga počinje da gleda samog sebe kao u retrovizoru (*Živeti nije dovoljno*, u *Prelidu*):

»Živeti nije dovoljno, valja takođe sići
Samome sebi u susret«.

Gotovo potpuno i skoro neoborivo opravdanje njegova stava prema upuštanju sudbine; prema svemu što je ograda, zid, utvrda, itd.; prema otvore-

nim ili uvijenim napadima smrti. A završetkom pesme »Utočište« (u *Prelidu*):

»Moja kuća nudi suncu berbi da pije
I oko anđela može se videti u svakoj bravi«;
Seli se udaljava od nedostupne istine anđela – kod Rilkea, i od transcendentne prisnosti, kod Žakotea. Njegov anđeo je obziran posmatrač, prisutan ali nem, dok Pesnik pravi sto koraka, između zime i proleća, ta dva zagonetna godišnja doba.

Potom, s *Koralom*, svetlo se menja. *Koral* je velika knjiga slavljenja, kao i velika knjiga obreda, posle dugog povlačenja u utočište znakova i simbola (*postanje* u *Koralu*):

»Obišao sam svet, sa suncem u ruci
Ništa ne donosim; ostavio sam sve reke
Što su me sledile iz daleka, stojeći na svojim čamcima«. Ovoga puta, ipak. Ja se preobražava i ospoljuje; razvija se i pruža ka Mi, ka On/Ona, neposrednim ili skrivenim, pošto svaki prisvojni prived deluje kao ogledalo s dva lica. Tada Selijevo svet pristupa svojoj ženskosti. Ona opeva svoju izabranicu označenu, u žici Čina da Pistoje, izvesnim načinom: do praska sopstvenih »Ljubavnih rima«, izvesnom procenom. Svet koji pristupa isto tako obali iščezlih na vrhovima prstiju; svet koji gleda večnost krajolikom oka; svet koji nudi sopstvenu posvetu rođenja (*Prozornost*, u *Koralu*):

»Kuća će biti čista, na zemlji će biti
Vreme za donošenje na svet.
Prozračnog ždrebeta«.

Fuga, najzad, odgovara velikoj knjizi meditacija. Ona je rezultat laganog vremenskog i prostornog produbljivanja koje posvećuje skup vizija što su se rodile, potom otelovile posle snopa pogleda okrenutih ka nutri. Pogleda koji su postali obitavalište Žan-Žaka Selija na zemlji; koji karakterišu egzistenciju za imenovanje svetla – sa i uprkos čudima, sa i uprkos pešćanim vrhovima, sa i uprkos neosvojivim oazama. Velika knjiga meditacija u koju se svetlost zagnjuruje da bi se oprala od svake sumnje, makar i sumnje estetizma i, paradoksalno, sumnje nasilja. To objašnjava i opravdava zvezdane reči, zvezdane misli u narastanjima, plimama i osekkama i opadanjima reči. Udvajanje dimenzija, ako se više voli, sve do vrtoglavica udvojenih trenutaka, kao (*Dah*, u *Fugi*):

»Glava mi osunčana neprekidno oploduje
Podvodni lađin deo od stakla u kojem osevi
bruje«, ili kao:

»U dubini se osmatraju
Umrl i vulkani«.

Ali, savremenik budućnosti. Rekao sam i pokažao Žan-Žaka Selija, savremenika budućnosti. . .

I vratili smo se otud, evo nas na mestu gde razdiranje i prelom, te more primećeno u delu, treba da budu prepoznate kao umanjene otporom osećanja prema svim mogućim napadima prostora, trajanja, neizrazivog; svim količinama, svim mogućim dimenzijama, kao i svakoj krajnosti. Odatle i hrabrost i potreba da se ne izbegne smrtnost, po primeru Žakotea; odatle i dužnost i potreba da se ona preuzme, po ugledu na Rilkea.

Moglo bi se, ipak, naslutiti nešto ničeovsko u vidljivo gordom stavu Žan-Čaka Selija; vrsti gordog stida kojem svetlost služi umesto ogrtača. Sunce. Ali to nešto je obilato ispravljeno neumoljivim pritiskom srdačnosti koju ništa ne može da smanji ni da poništi, ma kakav da je događaj; ma koji da je stepen događaja. Isto tako, pesimizam i njegove posledice ukrcani su uzvodno; oni se razumeju sami po sebi. . . Ipak, tu, takođe, ništa nije nepomično i sleđeno. Tako odsustvo kod Žan-Žaka Selija nije atribut praznine: ono je čekanje, čak i ako čekanje prenosi malo nade, ili je i ne prenosi, usled toga što Onaj Svet izgleda neprijateljski ili ravnodušan. Pesimizam odraza, zaključno, i zaključnih reakcija naklemljenih povrh i s one strane proživljenoga vremena. Okomito na sva vremena za proživljavanje.

Rešenje. Ono bi moglo da bude Amijelovo »postanimo opet deca«, ali detinjstvo razdire. Ono je, dakle – verovatno – u ljubavi, u solidarnosti para, u večnoj obnovi para. Ono je – bez sumnje – u vrsti prozirnosti, u vrsti klizanja čije vratnice mora da znaju samo menhiri. Takva je to dilema. A zaključak toga jeste da solarna kretanja, solarno izbleđenje Žan-Žaka Selija, jesu, a da ni njemu samom to nije poznato, (neubičajen) oblik molitve. Njegove molitve.

»Odbrao sam da urežem svoj dah pronalazača izvora

Neposredno na tablicu i valjak od porfira »*Reč, moje obećanje*, u *Fugi*), Kaže on.

I nama, meni, ne ostaje više ništa da dodamo. Ako ne to da Žan-Žak Seli, kao Bergson, vidi »materijalni svet kako se rastvara u običnom izlivu, stalnosti isticanja, nastajanja«. Kao što filozof i treba da čini. Kao što pesnik i treba da čini. Pesnik dušom i telom, zajedno dušom i telom, dakle, pesnik u univerzalnom kolenu, ponavljam to, u lepom omotu univerzalne misli. Pravi, dakle.

Prevod s francuskog: Gordana Stojković

zauzmi svoje mesto

rajka radivojac

svako jutro gleda me radujući se tugujući
kao dve noćne šume dva grada
drži me u ustima drži me u nedrima
drži me na velikoj kiši, na golubovim krilima
nosi me u očima u stomaku u govoru
čeka me za radnim stolom čeka me u mom govoru
u novinskim naslovima čeka me u ulicama u sobama
širi se zauzima svoje mesto guši me
profinjene duge prste povlači ispod redova
koje nikako da pročitam

PRE I POSLE ZASLEPLJUJUĆE TIŠINE ISPRED TELEVIZIJSKOG EKRANA

hvatajući se za srce za stomak za oči
ljubavi moja ne udaljavaj se
i kad više ništa ne vidiš
za tvoj povratak niko ne garantuje

bež ručka bez pauze s povišenom temperaturom
iz sveopšteg pijanstva
slušajući isti glas različit tekst
obavi sve za radnim stolom
čekaju te dvosmislene primedbe sastanci
zaslepljujuća večernja tišina ispred televizijskog ekrana

kupuj nov nameštaj obilazi prodavnice
putuj za praznične dane

sve dok te koža ne zaboli otvaraj
svoj kancelarijski vrtlog u večnom ubrzanju vreli konac
večni dan večnu noć

Odluku donesi s blagim pogledom u sebe
pred ogledalom u porodičnom kupatilu

mesečarska

jovo miladić

Pusti me da se ugušim.
Ne vidim više ni svoju senku.
Evo, pretvaram se u psa.
Močeš li da se premetnem u pticu?
Mesec je pun moje krvi.
Pored ludnice u parku,

noćas zaljubljeni
mojim ustima ljube.
Natoči im moje vino.
Ugušiče me plavi zvuk
vetra s neba.
Nek talas rime

moje pesme zapljusne
U zvon gorja da utonem
dubinom plaman,
čeznem sa svemirom
isti san.
Kako je lako

lebdeti uvis
u Meseca rascvetanje.
Ne dozivaj me, Zemljo.
Nisam samo
beskrajno tvoj.